

356.33:616—002.771—022.71.214

HROMADNÝ VÝSKYT REUMATICKEJ HORÚČKY PO NÁKAZE BETA HEMOLYTICKÝM STREPTOKOKOM SKUPINY A VO VOJENSKOM KOLEKTÍVE

Major MUDr. Jiří BARTONĚK, podplukovník MUDr. Jozef KVĚTENSKÝ
vnútorné oddelenie Vojenskej nemocnice SNP v Ružomberku

Etiológia a patogeneza reumatickej horúčky (ďalej r. h.) je stále ešte v konečných záveroch nejasná a v popredí záujmu zostávajú otázky objavenia vyvolávajúceho činiteľa r. horúčky (3, 4, 8, 11). V súčasnej dobe prevláda teória infekčne alergická, kde vlastným vyvolávateľom choroby má byť beta hemolytický streptokok skupiny A (3, 10, 11). Patomorfológia a priebeh onemocnenia je potom odrazom alergickej odpovede organizmu na streptokokovú infekciu. To, že k vývoju r. h. dochádza väčšinou po prekonanej streptokokovej angíne, je všeobecne známe. Z preventívneho hľadiska sa robia všetky potrebné opatrenia zamedziť vznik r. h. (5, 12, 6, 2, 3, 1). Menší dôraz sa kladie na včasnú etiologickú diagnostiku katárov horných dýchacích ciest a rôznych „chrípiek“, kde nepoznané streptokokové onemocnenie môže byť sledované výskytom r. h. Banálnym katárom horných dýchacích ciest sa väčšinou u nás vo veľkých kolektívoch (vojenských, v internátoch) nevenuje dostatočná pozornosť po stránke objasnenia príčiny choroby (1, 5, 9, 10). Preto ani liečba a

ďalšie eventuálne profylaktické opatrenia nie sú príčinné a cielené. To je zdrojom vzniku tzv. sterilných následkov u reumatickej horúčky, postihnutia obličiek, mozgu a iných javov. Názory na etiológiu r. h. nie sú jednotné, do popredia sa v poslednej dobe znova dostávajú teórie o vírovom pôvode (14). Preto chceme na podklade vlastných skúseností upozorniť na epidémiu spôsobenú beta hemolytickým streptokokom skupiny A, ktorá bola sledovaná väčším percentom výskytu prudkej formy r. h.

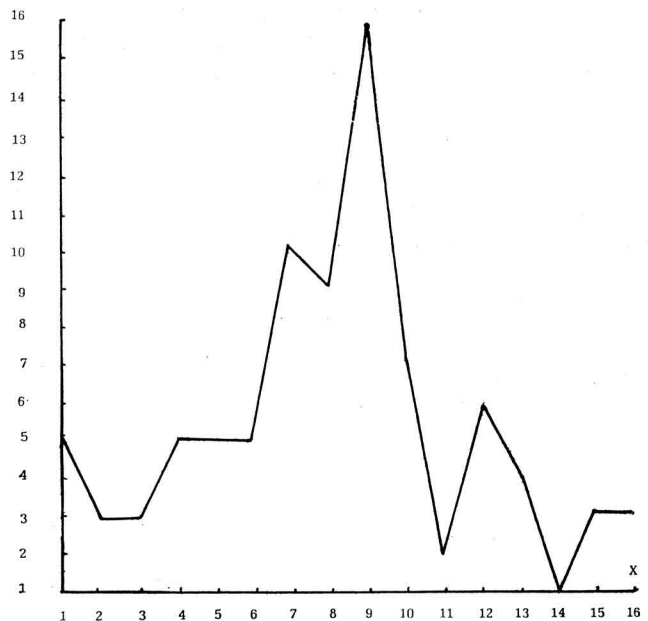
Vlastné pozorovanie: v jednom vojenskom útvere prebehla v minulom období epidémia horúčkovitého onemocnenia s obrazom katáru horných dýchacích ciest, kde ako etiologický agens bol kultivačne preukázaný beta hemolytický streptokok skupiny A. Počas epidémie sa na ošetrovni liečilo 73 vojakov. Na podklade denného vyhľadávania a laboratorného vyšetrenia bolo ambulantne pozorované ďalšie väčšie množstvo podozrivých jedincov. V odstupe 10—14 dní od začiatku epidémie ochorelo 12 vojakov na reumatickú horúčku.

Klinický obraz: epidémia prebiehala pod obrazom „chrípky“. Nemocní si sťažovali na bolesti hlavy, celkovú slabosť, malátnosť a na suchý dráždivý kašeľ. Teplota sa pohybovala od 37,4 °C až 39,5 °C. Objektívny nález bol veľmi chudobný: ľahko začervenalý nosohltan, občasné difúzne piskoty na pľúcach. Pre ťažší priebeh onemocnenia na ošetrovni bolo hospitalizované 73 nemocných, u ktorých bol podávaný PNC v dávkach 600 000 j denne. Po 5–6dennom liečení, pri ktorom rýchlo ustupovali ťažkosti, mohli sa chorí opäť vrátiť k jednotkám. Ani u jedného z týchto liečených sa neskôr neobjavili komplikácie. V odstupe asi 14 dní od začiatku epidémie, vyskytli sa prvé prípady r. h., a to u vojakov, u ktorých síce prebehol katár horných dýchacích ciest, ale bez teplôt a bez alterácie celkového stavu. Toto zdánlivo ľahké onemocnenie nevedlo ani u jedného z týchto nemocných k tomu, aby sa hlásil na ošetrovni, a preto neboli nijako liečení. Pretože prípadov onemocnenia r. h. pribúdalo, spravili sa radikálne protiepidemické opatrenia a súčasne sa všetkým príslušníkom útvaru odobral výter z krku na kultiváciu patogennej flóry. Výsledok bol prekvapujúci: u 77 % vyšetrených bol zistený beta hemolytický streptokok skupiny A, citlivý na penicilín. Pri virologickom vyšetrení zástupcov jednotlivých skupín vojakov nebol zistený patologický nález, vyšetrenie spravilo príslušné spádové HEO. Všetkým vojakom, u ktorých bol zistený patogenný streptokok, bol podaný penicilín. Pri kontrolnej kultivácii po liečbe bola patogenná flóra zistená len v percente odpovedajúcom priemerom výskytu u ostatných skupín obyvateľstva. Ďalšie onemocnenie r. h. sa po podaní penicilínu už nevyskytlo a celá epidémia tým bola definitívne zlikvidovaná. V nemocnici bolo pre reumatickú horúčku ošetrovaných 12 vojakov, z toho 10 s výraznými známkami poškodenia srdca. Ďalej bol v nemocnici liečený jeden pre akútnu glomerulonefritídu a traja ďalší pre pretrahovaný horúčkový stav s dlho pretrvávajúcimi vysokými hodnotami FW, inak bez iných chorobných známk.

Epidemiologická časť: ohnisko onemocnení bolo pravdepodobne v kuchyni. Hneď na začiatku epidémie bol u 5 príslušníkov kuchyne vypesťovaný beta hemolytický streptokok skupiny A. Onemocnenie sa pravdepodobne šírilo kontaktom s personálom kuchyne kvapienkovou infekciou. Nemožno vylúčiť i šírenie alimentárne. Zo 73 chorých hospitalizovaných na ošetrovni i väčšina z tých, ktorí sa liečili len ambulantne, bola od jednotiek, kde mali dvojitzú obložnosť. Tiež u chorých s komplikáciami bolo viac z tých skupín, kde ubytovanie bolo s dvojitzou obložnosťou. Zaujímavé je, že i keď epidémia prebiehala na jar, v období, kedy počasie bolo sychravé, viac prípadov onemocnenia sa vyskytovalo u jednotiek, ktoré boli školené väčšinou na učebni, a menej u jednotiek, ktoré cvičili vonku. Súčasne i výskyt komplikácií bol väčší u prvej skupiny jednotiek. Zdá sa, že otužilosť zohrala určitú pozitívnu rolu.

Laboratorná časť: nemocným ošetrovaným na ošetrovni bolo okrem bakteriologického vyšetrenia

Priebeh epidémie B- hemolyt. streptokokom skupiny A

X Dni epidémie

Y Počet novo sa hlásiacich nemocných

nia vyšetrená ešte sedimentácia erytrocytov a titer ASLO. U 62 % chorých boli zistené titry vyššie.

Diskusia

Akutná respiračná infekcia patrí k najčastejším onemocneniam vyskytujúcim sa u vojska [1, 3]. Dochádza k nim počas celého roka, najviac však na jeseň a na jar. Veľký význam majú respiračné infekcie v kolektívach so spoločným ubytovaním, kde sa môžu ľahko šíriť a často spôsobiť aj vyradenie jednotiek z výcviku. Týmto bežným onemocneniam, ktoré sa väčšinou upravujú aj bez radikálneho liečenia, nie je často venovaná náležitá pozornosť. A predsa respiračné infekcie vyvolávané beta hemolytickými streptokokmi skupiny A môžu viesť k následkom závažného charakteru, aj k trvalej invalidite. Problematika kontaminácie beta hemolytickým streptokokom v armáde je veľmi aktuálna, percento nosičov je dosť vysoké. Vieme, že tých, ktorí mali streptokokovú infekciu dýchacích ciest, môžeme stále považovať za virtuálnych reumatikov [3]. Prečo sa u niektorých nosičov (trvalých alebo prechodných) po infekcii reumatická horúčka vyskytne a u iných nie, je vo svetovom písomníctve problémom veľmi diskutovaným (a možno hovoriť, že stále ešte nevyriešeným [vid písomníctvo]). Ku vzniku r. h. je potrebný ešte celý rad ďalších faktorov, z ktorých sa najčastejšie uvádza vek, pohlavie, klíma, vplyv bývania, výživa a iné. Rejholec zdôrazňuje dôležitú úlohu zmenenej reaktivity organizmu [12]. Táto zmenená reaktivita podľa neho nie je vlastnosťou stálou, ale mení sa vplyvom rôznych faktorov vonkajšieho prostredia. Toto má zvláštny význam pri sledovaní

výskytu r. h. u vojska. Můžeme znovu stále pozorovat, že větší výskyt r. h. prichádza u vojska, u nováčkov, po väčších cvičeniach v poľných podmienkach, u kolektívov, ktoré boli zle adaptované a málo trénované, otužované. To je zaujímavé i u popisovanej epidémie.

Všetci, ktorí ochoreli r. h., boli netrénovaní vojaci. Naopak tí, ktorí boli už adaptovaní na ťažké podmienky výcviku, neochoreli. Aj u ďalších 110 nemocných vojakov hospitalizovaných na našom oddelení pre r. h. v období 4 rokov, sme mohli znovu nájsť v anamnéze údaje o ich nedostatočnej adaptovanosti na ťažké podmienky vojenského výcviku. Činitelia uplatňujúci sa v patogeneze r. h. sa nedajú však zúžiť len na vymenované faktory. Budúci výskum prinesie mnoho ďalších poznatkov o nových, doposiaľ ešte neznámých faktoroch spoluúčinkujúcich na vzniku r. h. V našej práci sme chceli len kazuistickou formou znovu zdôrazniť, že streptokoková nákaza je pravdepodobne spolu s faktorom zmenenej reaktivity organizmu nutná pre vznik tak závažnej choroby, ako je r. h. Včasná sanácia katáru horných dýchacích ciest je potom najdôležitejším preventívnym opatrením, aby sa r. h. nevyskytla.

Záver

V práci sú popisované skúsenosti s epidémiou spôsobenou beta hemolytickým streptokokom skupiny A u vojenského útvaru s následným väčším výskytom reumatickej horúčky.

Literatura

1. Beneš, M.: Epidémia streptokokovej angíny v posádke R. Prevencia chripky a akútnej katáry horných ciest dýchacích. Voj. zdrav. listy 1954, 12: 545—549; 1956, 10: 464—467.
2. Eliáš, Z., Kubiček, J., Topol, M.: Príspevok k prevencii reumatickej horúčky. Voj. zdrav. listy 1961, 6: 254—259.
3. Hauer, J.: Reumatická horúčka vo vojenskom zdravotníctve. Voj. zdrav. listy 1953, 7: 291—296. Naše vojsko, Praha 1961.
4. Jurkovič, V.: Patogenéza reumatickej horúčky. Voj. zdrav. listy, príloha 2. z apríla 1958, strana 3—5.
5. Klobec, K.: K prevencii reumatickej horúčky v armáde. Voj. zdrav. listy, príloha 2. z apríla 1958, strana 33—35.
6. Kratková, E., Záhradnický, J.: Použitie perocilínu v liečbe angín. Čas. lek. českých 1955, 15: 381—384.
7. Layani, F.: A propos du rhumatisme post angini. Rev. du Rheum. 1957, 3: 263—269.
8. Leff, S.: Sovremennye koncepcii ob ostrom reumatizme. Kliničeskaja medicína 1956, 5: 27—35.
9. Morávková, M.: Angína v učilišti štátnych pracovných záloh. Voj. zdrav. listy 1954, 12: 554—556.
10. Přecechtěl, A.: Streptokokové angíny a záněty horních cest dýchacích. Streptokokové nákazy a febris reumatica, SZN, Praha 1958.
11. Raška, K.: Streptokokové nákazy a reumatická horúčka. Epidemiológia streptokokových nákaz a ich následkov. Čs. epidemiológia, mikrobiológia, imunológia. 1961, 2: 73—91. SZN, Praha 1954, 1958.
12. Rejholec, V.: Reaktivita organizmu v patogeneze reumatickej horúčky. Thomayerova zbierka. Reaktivita organizmu v prevencii reumatickej horúčky. Streptokokové nákazy a febris reumatica. SZN, Praha 1958, 1960.
13. Valdman, V. A.: Ob etiologii reumatizma i evo profilaktike. Kliničeskaja medicína 1955, 3: 17—22.
14. Zahradnický, J.: K mikrobiologii, epidemiologii a klinice onemocnění horných cest dýchacích u pracujícího dorastu. Čas. lek. českých 1956, 49: 1345—1351. Písennictví